

Ольга ЯЦИШИНА

*кандидат педагогічних наук, викладач,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
o.yazchyshyna@tpri.edu.ua*

Фомаїда ПЕТА

*аспірантка,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
petathom@yahoo.gr*

ЦІННОСТІ ЛІДЕРСТВА В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Від початку ХХІ століття тема лідерства неодноразово привертала увагу різних галузей науки і суспільного життя, зокрема через те, що перманентні й мінливі проблеми, що постають в цих галузях і потенційно можуть мати для них катастрофічні наслідки, нині більше, ніж будь-коли потребують ефективного лідерства. Водночас, на думку В. Жіджіунайте, політичні, економічні, соціальні, релігійні умови, що склались протягом останніх десятиліть, можна описати як «хаос лідерства» [4, с. 43], що імовірно варто розуміти як відсутність чітких норм і установок щодо лідерської діяльності.

Цінності – це свого роду скорочений метод опису того, що для нас важливо (для кожної особистості окремо, для колективу, для нації). Таким чином цінності можна позначити одним словом, як-от: чесність, відкритість, співчуття, перспективи, права людини тощо. Як вважає С. Різ, роль лідерства полягає в тому, щоб передати цінності іншим людям, а справжня міра лідерства – вплив, тобто видатний лідер повинен вміти змінювати ставлення та поведінку інших [3]. В організаціях, де керівник є повноцінним лідером, лідерські цінності повинні передаватись через діяльність, за допомогою щоденних дій і активностей, а не лише на словах чи у форматі письмових матеріалів. Дії, безперечно, «промовляють» голосніше, проте письмові інструкції, підкріплені діями, як і конкретні дії, що супроводжуються письмовими матеріалами, створюють потужну комбінацію [2].

З цінностей впливають лідерські якості. Лідер визначається з тими цінностями, які є важливими для нього і які відповідають його особистісним якостям. В колективі лідер стає втіленням цих якостей,

власним зразком демонструючи їх практичну реалізацію. На думку С. Хетфілд, саме «жити власними цінностями» – найпотужніший інструмент лідера, за допомогою якого він може керувати іншими людьми і здійснювати на них лідерський вплив [2]. Цієї ж думки дотримується С. Нестуля, яка зазначає, що важливе завдання лідера – «досягнути підтримки з боку послідовників спільних цінностей організації» [1, с. 94]. Ця підтримка має бути досягнута на основі консенсусу, з урахуванням того, що кожна людина має власний набір цінностей, який не завжди збігатиметься з організаційним. Без досягнення консенсусу та спільних принципів діяльності організації, лідер не зможе забезпечити ефективність її функціонування. Водночас, коли цінності узгоджені, лідер усією своєю поведінкою повинен демонструвати відданість їм, тобто робити те, про що говорить, виконувати свої обіцянки, дотримуватись слова. Лише за умови, що лідер подає особистий приклад відданості проголошеним ним баченню й цінностям, йому повірять. Для цього він сам повинен бути втіленням спільних цінностей, а відтак навчати інших дотримуватись цінностей [1, с. 94]. Зауважимо, що наведені вище тези стосуються роботи лідера як у колективі, організації загалом, так і в освітньому закладі, зокрема в педагогічному колективі в закладі загальної середньої освіти.

Аналіз праць соціологів, психологів і педагогів дає можливість виокремити такі основні лідерські цінності:

– повага – передбачає як самоповагу, так і повагу до інших, незалежно від індивідуальних відмінностей чи особливостей; ставлення до членів колективу з гідністю, емпатією й розумінням, а також здатність заслужувати повагу інших людей;

– здатність до змін – позитивний вплив лідера на людей, систему і організацію;

– порядність – моральна сміливість, надійність, дотримання обіцянок і виконання очікувань;

– справжність (автентичність) – послідовність, прозорість цінностей, переконань і дій; інтеграція цінностей і принципів для створення підґрунтя для зростання інших;

– служіння – здатність брати на себе зобов'язання, що виходять за межі власних інтересів; стриманість і смирення задля загальної великої справи;

– самодисципліна – розуміння того, що постійна концентрація уваги на найважливіших цілях організації вимагає самодисципліни;

– особистісний розвиток – індивідуальне зростання лідера, покращення і розширення вмінь і навичок є запорукою для зростання колективу, організації в цілому;

– повага до командної роботи – взаємоповага між членами в межах команди є основою успішної продуктивної діяльності; водночас відсутність цієї поваги спричиняє виникнення проблем всередині колективу, організації;

– віра в людський потенціал – усвідомлення того, що кожен, незалежно від віку, досвіду чи релігійної приналежності може досягати успіху. Завдання лідера – лише скеровувати потенціал людини, при цьому залишаючи їй достатньо місця і свободи для саморозвитку.

Наведений перелік цінностей не є вичерпним і може бути доповнений. Цінності, наведені в цьому переліку, об'єднані трьома концептами: особистість, взаємодія, або взаємостосунки, і дія, або робота. На основі цих концептів лідер будує власну діяльність: враховуючи інтереси кожної особистості в колективі, сприяючи побудові здорових взаємостосунків між членами колективу і залучаючи їх до активних дій.

Таким чином, цінності, що є основоположними для лідерства, є, з одного боку, загальнолюдськими, адже спираються на поняття поваги, віри і довіри, порядності, а з іншого – зосереджуються на особистості і її взаємостосунках в колективі у процесі спільної діяльності задля досягнення спільної мети колективу чи організації. Лідер є втіленням цих цінностей і прикладом для наслідування, лише за такої умови він може здійснювати лідерський вплив на членів колективу і скеровувати їхню діяльність в напрямку, необхідному для досягнення цілей і завдань організації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нестуля С. (2017). Ціннісні аспекти сучасних концепцій лідерства. Вища освіта України. Тематичний випуск «Університет і лідерство». № 2. К.: Інститут вищої освіти НАПН України. С. 93–96.
2. Heathfield S. (2018). Leadership values and workplace ethics. URL: <https://www.thebalancecareers.com/leadership-values-and-workplace-ethics-1918615> (Last accessed on 01/05/2022).
3. Reese S.R. (2017). Leadership Core Values and Beliefs are Keys to Greatness. *Center for Management and Organization Effectiveness*. URL: <https://cmoe.com/blog/great-leaders-have-specific-beliefs-and-core-values/> (Last accessed on 01/05/2022).
4. Žydžiūnaitė V. (2018). Leadership values and values based leadership: what is the main focus? *Applied Research in Health and Social Sciences*. Vol. 15, No. 1. P. 43–58.